

Bakel e. a.

Den 9^{den} Augustus 1897 bezocht ik de gemeente Bakel. (Ik reed over Bakel, Gemert en Oploo naar Broosmeer) Het merk van mijn ontvangst was er absoluut niet gemaakt, behalve dat er hier en daar een slag hing. -

Op het gemeentehuis werd ik ontvangen door den burgemeester - secretaris Nooijen, en den wethouder de Veth; de wethouder Rajmakers had zich verlaet, doch kwam later ook. -

Het gemeentehuis is groot en ruim, m. i. veel te groot voor eene gemeente als Bakel. -

Heel veel bijzonders valt van mijn bezoek niet te vertellen; ik praatte wat met de wethouders, terwijl Klansens met den burgemeester alles naging; de wethouders klaagden zeer over den slechten financieelen toestand van de gemeente; om den weg Helmond - Miltheeze en dien van Deurne naar Gemert aan te leggen had de gemeente indertijd al haar goede gronden verkocht, terwijl zij nu niet bij machte was om die wegen (grintwegen) behoorlijk te onderhouden. Destijds hebben vooral de Heeren Ledebor, Waterschoot van der Cracht en van Ogtrop gronden gekocht; zij exploiteeren die nu, door er dennerboschen te planten. De exploitatie van v. Waterschoot van der Cracht en van Ogtrop is de beste. - Die Heeren betalen te hoog loon aan de arbeiders (f 1.-); daar door zijn de loonen opgedreven, en zijn ^{nu} de boeren ook verplicht datzelfde loon te geven. - Oorspronkelijk heeft men getracht denner te zaaien; die denner groeien echter niet voldoende; de rups heeft zich daarin gereseld, en nu hebben de denner geen voldoende weerstandsvermogen om er door heen te groeien; de gezaaide boschen worden er nu uitgewoid, en de grond behoorlijk bewerkt door de heidemaatschappij; men meent, dat de boschen, welke nu worden aangelegd, behoorlijk weerstandsvermogen zullen hebben. - Door al dat beboschen en bewerken van der grond wordt echter veel water los gemaakt; de waterquaesdie wordt op den duur een moerlijk vraagstuk om op te bospen.

Bakel e.a.

Al, dat water moet langs de da worden afgevoerd.
Men klaagde bovendien, dat men uit Deurne meer water kreeg, dan men verplicht was te ontvangen. Deurne heeft op de grens van Deurne en Venray een sloot ge-graven om het overtollige water uit de Deurnesche pecl te ontvangen; onder de gemeente Venray heeft de firma Steeg en Cofer een kunststroomfabriek voor hare exploita-tie van de ~~steenvoer~~ of Heijdsche ~~pecl~~ pecl. Deurne heeft getolereerd, dat die firma bij de "Kraaijenkust" den dijk heeft doorgestoken, en haar water nu loost op de bovengenoemde waterleiding op de grens van Deurne en Venray. - Daardoor ontbreekt Bakel nu al dat water op de Karwijsche loops, dat feitelijk langs de Loobeek moest worden afgevoerd naar de Maas. De molenaar van de Loobeekse watermolens klaagt tegenwoordig, dat hij niet voldoende water meer krijgt.
Op mijn audientie verscheen niemand dan de pas-toor van Bakel; die van Miltheze liet zich wegens het slechte weer excuseren.

De administratie was over het algemeen in zeer goede orde. -

Den 13 Mei 1902 kwam ik weer in de gemeente. Ik reed van Zeldmond naar Bakel; van daar naar Deurne en vervolgens weer naar Zeldmond.

De exploitatie van v. Ojtrap e.s. is 801 fl. A. groot; een deel, het "Beestenveld" kochten ze in 1884 van de gemeente; de rest, ± 400 fl. A. voor een pr. jaren van Kleishem uit Zeldel, die zich daarvenn geboerd had. De opvanden lijpen aan elkander. - Sinds 1892 dirigeren de Zlide 11te den arbeid. - ± 1/3 zal ontgonnen zijn, meest mastbosfenen, loofhouten kweekbedden in de buurt van de boschwachterswoning; verder nog natuurwei- den; met deze laatste was men niet gelukkig; een deel mel met mede, en werd later omgeleyt tot dennenbosch. - Het gras wordt behouden als veldsel voor de plaegassen enz.

Er bejinnen veel konipen te kornen; de korhaander daen er veel kuraad; ze velen te kappen uit de jonge dennen in de kweekbedden. - Voor een jr. af acht kurbannen daar voor het eent korhaander; nu zijn er misfelien wel 40. -

Bakel e.a.

hedebaar heeft onder Bakel 518 fl. A.; alleen beide en bosfenen; hij begon in 1893 met behulp van de beide maatschappij; 1/3 van de opvanden zal ontgonnen zijn.

v. Ojtrap en hedebaar hebben samen een adijnet houtvester van de Zlide 11te, die de werkersaambeden leidt en in Gemert woont. Hedebaar heeft twee boschwachters; v. Ojtrap een. - In Bakel laten ze samen geregeld door ± 40 menschen wer- ken; bovendien hedebaar in Gemert nog door 15 menschen. Ze betalen goed loon, winter en zomer fl. -; jongens van 15 tot 20 fl. - De burgemeester van Bakel betaalt die loonen wekelijks uit; eveneens bemoeit hij zich niet met de exploita-tie der opvanden, en wech daare niet veel van.

De jaekht op de gemeente eigendommen (400 fl. A.) brengh naefnaeg niet op; oorspronkelijk was die jaekht verpacht; toen men geen pachter meer kon vinden, gaf men jaekht, permissie uit, eerst tegen fl. 15, toen tegen fl. 7. - toen tegen fl. 5. - en nu zal men het wech fl. 2.50 beproeven. Er wordt in Bakel gewelotig gestroopt met stikken. -

De meisjes uit Miltheze gaan ter school bij de zusters in het klooster te Bakel.

Er zijn in Bakel bijna geen armen; broods gebrek wordt er niet gekeden; bij een broodbedeeling kon men geen 19 brooden knijf vaken.

Bakkers, wankelers, herbergiers, ambachtslieden vinden geen van allen in hun bedrijf een bestaan; zij maeken er allen bij boeren. -

De boerenbond bestelt kunstmest (die veel gebruikt wordt) en kraektraer (raaphoek)

Te Bakel zijn 2 batenfabrieken; bij de ene zijn 1400, bij de andere ^{die van} 130 koeien aangesloten. - Te Miltheze is een batenfabriek, verwerkende de melk van 1400 koeien. -

Sinds 1885 is de Kler van Bakhoven pastoor te Bakel; sinds 1891 de Kler van hieshout pastoor te Miltheze. Burgemeester Voogen maakt een zeer aangenaam indruk. -

Den 15 April 1905 kwam ik weer in Bakel. Van uit Zeldmond bezocht ik dien dag (via Babel) eerst Lp.

Bakel e.a.

ment, en daarna Bakel, van waar ik naar Helmond terug reed.

Voor mijn audientie hadden zich aangemeld de hoofd en de hulp onderwijzer te Bakel. — Het hoofd is een jonge man, geboortig van Bakel, enige jaren werkzaam geweest als hulp onderwijzer in het naburige Slochteren, en voor enkele maanden als hoofd te Bakel benoemd. —

In Helmond wordt een cursus gegeven voor de landbouwkunde; de studie duurt drie jaar; de cursus begon voor een half jaar met 25 leerlingen; thans zijn er nog maar 12, waaronder het Bakelsche schoolhoofd. De studie viel den anderen blijbaar te zwaar.

Van de exploitatie van de Heeren hedeboer, v. Ojtrapen v. Waterschoot wist de burgemeester niet veel te vertellen; hij was daar zelfs in twee jaren niet geweest. De Heer van Waterschoot had juist in 1904 gevraagd, om eens mede te gaan kijken, maar hij had toen niet gekund.

Op mijn vraag, hoe het kwam, dat Helmond voor $\frac{1}{4}$ eigenaar was geweest van zoveel gronden in Bakel, en Bree en Donk ieder voor $\frac{1}{8}$ deel, kreeg ik ter antwoord, dat men zulks niet met zekerheid kon zeggen, maar dat men meende, dat Bakel in vroeger jaren door armoede (door hongersnood zelfs) gedwongen was geworden om hulp te zoeken bij de naburige gemeenten, en dat men die hulp uitsluitend had in ruil tegen een aandiel in het gemeentelijk land bezit.

Er bij M. en W. sterk op aangedrongen, om een uitgewerkten staat van de gemeente eigendommen aan te leggen, waarin alle mogelijke bijzonderheden omtrent cultuur en exploitatie uitvoerig en nauwkeurig worden aangegeven. M. en W. deden mij mede, dat ze het weinige, dat er te haakken was, voor en na haakten, maar dat ze niet aanplantten, omdat ze daarvoor geen geld hadden. Na enige aarzeling kwam er uit, dat men in 1904 ± f 450 Rest had, ten doe de heide als chappij een stukje in orde te laten maken. Men desrude het haast niet zeggen, omdat Bakel noodlij-

Bakel e.a.

dend is, en aanspraak maakt op een buitengewoon subsidie volgens de onderwijzerwet. — Ik heb aan M. en W. gezegd, dat daar naar mijn meening niets te leggen was, en dat daardoor ^{een eventueel} die subsidie niet in gevaar zou worden gebracht, mits men de zaak maar behoorlijk taclitell, nl. dat men niet mocht hakken, zonder ook weer te planten.

M. en W. voelen er niets voor, het onderhoud der waterleidingen in éene hand te brengen, en ten laste der gemeente te nemen; dat zou veel te veel kosten; de gemeente kan dat onmogelijk betalen.

Wat de financiële onmacht van de gemeente laat ook de toestand der kunstwegen te wenschen over; door den aanvoer van materialen voor den bouw der kerke te Slochteren werd in 1903 de weg van Deurne naar Borstel stuk gereden; de gemeente deed het mogelijke om den weg te herstellen, maar heeft geen voldoende middelen: een $\frac{1}{2}$ quint kost f 4.50. — Ook de weg Millheere — Helmond laat te wenschen over: men kan het niet betalen.

Voor de vaccinatie laat men slechts eens per jaar een doctor (dr. Crabach uit Deurne) komen, omdat dat ook al zoo duur is, en iedere keer f 2.00 kost.

De veldwachter krijgt ook al te weinig; f 2.25 + f 15 voor kleding; men heeft het niet.

Het algemeen armenbedrijf kan er niet komen; heeft f 300 inkomsten; krijgt van gemeente jaarkijns een ongeveer even groot subsidie. De Heerepele helpt den blinde!

Den 25 Mei 1909 kwam ik weer in Bakel; ik reed er van uit Helmond heen; bezocht vervolgens Spemken Bree en Donk; en keerde toen naar Helmond terug.

Voor audientie had zich niemand aangemeld, zoodat ik een praten met M. en W. moest dood praten.

Ik vernam van de Heeren, dat de exploitatie van v. Ojtrapen e. s. een $\frac{1}{2}$ op aandeelen is geworden; dat de exploitatie nog lange jaren zal moeten duren, voor en aler het heide terrein ontgiffen is; dat de mask nu over matig geest, zoo dat men in de laatste

Bakel e.a.

jaren zich meer op het boerenbedrijf heeft toegelegd, en men o.a. in 1900 een dertig H. A. prachtige rooie haard.

Van een nonblindes heeft men tot nu toe nog niets gemerkt; wanneer ze zich op deed, zou men er vermoedelijk goede maatregelen tegen nemen, om dat gemeente te ontlasten is, ± 7000 H. A., en te laten, om er geld van uit te geven.

Het onderhoud van de waterleidingen baart ook al grote zorgen, omdat men de fondsen mist, voor een dekkend onderhoud noodzakelijk.

Van wildschade wordt weinig gemerkt; konijnen zijn er niet; kor.. haender nog al enkele, die zijn moeilijk onder schot te krijgen.

Jacht op gemeente grond en brengh 200 goed als niets op; al het wild wordt weggestroopt.

Weldwaelder is 73 jr oud; heeft f 2.400 tractement; is te oud om nog iets te presteren; te arm, om zonder pensioen aan den dijk te zetten. Gemeente kan geen pensioen betalen, benevens het tractement - dat wel 400 à 500 mag zijn - voor een nieuwen titulair.

Nog twee roomboterfabrieken: een te Bakel, een te Miltseze. Gemeente heeft geen geld om grond te ontpinnen, of zich deswege met Staatsbeschikking in contact te stellen. Hoofdelijke aanslag bedraagt reeds 3%; terwijl er absoluut geen draagkracht is.

Op den duur kan er mispelen een betere toestand geschapen worden door invloed van de schoolhoofden te Bakel en te Miltseze; de eerste heeft de landbouwvalk, de tweede de tuinbouwvalk; beide geven speciale cursussen, welke deude bezocht worden, en welke op den duur aan de arme landbouwers ten goede moeten komen. Het gaat den boeren nu reeds wat beter dan vroeger, maar ze zijn toch nog altijd straatarm.

De reusen Heldermond-Bakel-Miltseze, en Deurne-Bakel-de Havel verlueren in een ellendig staak van onderhoud; ze dreigen binnen zeer korten tijd den naam "kunstweg" niet meer te verdienen. Daar zou jaarlijks 75000³ q. rind op hun werk moeten worden, terwijl gemeente niet meer dan 15000³ kan bestellen, en nog groote moeite zal hebben om die 15000³ omg. meer f 600. - te betalen.

Bakel is doodover. Het heeft voor niets geld; kan zich absoluut niet ^{zelf} ^{aanhouden} ^{is} ^{voeren}; alles er slecht verzorgd, behalve de administratie der secretarie; die was goed in orde.

Bakel e.a.

Den 27 maart 1913 kwam ik weer in de gemeente; ik had van uit Heldermond per auto eerst Gemert bezocht; en ging toen naar Bakel; wegens den ellendig slechten toestand van den weg Gemert-Havel-Bakel, moest ik van Gemert over Beek terugrijden naar Heldermond, en van daar naar Bakel gaan; de weg Heldermond-Bakel was onder Bakel ook zeer slecht.

Men is zeer dankbaar voor de beslissing der Staten, tot overname der harde wegen onder Bakel; de Provincie zal ze in orde brengen (waarschijnlijk ± f 75.000) en onderhouden, tegen een jaarlijksche bijdrage van f 200. - van de zijde van Bakel.

Er wordt in Bakel nog al getrouwd; en daardoor ook nog al gebouwd; de bouwverordening wordt echter niet streng gehandhaafd, door dat men geen deskundige heeft; de bouwplannen werden op het Raadsluis wel streng nagzien; maar verder doet men niet veel.

Er geen jaren heeft men meer gronden ontgonnen, of boschen aangelegd; men had geen geld! Gemeente verkocht deze dagen 276 H. A. à f 90, en 90 H. A. à f 120 aan van den Bosch, een bankier in Goch; het raadsbesluit moet door Gedeep. Stat. nog goedgekeurd worden.

De scholen en de onderwijzerswoningen, zowel te Bakel als te Miltseze zijn versleten en moeten vernieuwd; ik heb de Heeren geaden, om met deze zaak haast te maken, ten einde een groot Kijfs subsidie te verkrijgen, alvorens de verkoop der gronden aan de gemeente ruimer middelen verschaft.

Van de waterleidingen heeft men zoveel gemerkt als de financieel ballieën; men zou nog grotere meer doen, als men het maar betalen kon; voor een verbetering op de hand- en span dienste wilde men echter weinig.

Men heeft een raaderveen, over wie praestaties men zeer breed is; nu het mensch wil gaan koeven wil men haer maar liever weeten kooft, en dan trachten, meer een andere te krijgen; als het mensch zwanger wordt, kan zij toch niet open

Bakel e.a.

fiets door de slechte zandwegen rijden, om de kreom-
vrouwen te gaan helpen.

De veldwachter is nu 70 jaar oud; dienst doet hij bijna niet
meer; men heeft geen geld om hem te pensionneren en eene
jonge kracht in dienst te nemen.

In lillkeere wordt herhalings onderwijs gegeven; in
Bakel niet, omdat er zich niemand voor aanmeldt. —

Van wege den Boerenbond werd een landbouwcursus
ingericht.

Bernaede wordt in Bakel niet gelezen; er zijn een pr. bedest.
den en een pr. bestedelingen. — Bestuur zal ± f600
inkomen hebben.

De boeren gaan wel wat vooruit; 2/3 van hen op zich zelf;
de plaaten — gemiddeld f5000 waard — zijn gemid-
delst met een f2000 belast. — Veel kunstmeest wordt ge-
bruikt, en veel krachtraer; een en ander wordt gehaald
aan het pakhuis van den Boerenbond in Drenthe. —

Voeg twee stoomwaterfabrieken; die te lillkeere is hand-
kracht, en bekeert niet veel; die te Bakel werd pas onge-
bouw in een stoomwiel fabriek.

Kalveren worden bijna niet gemest; enkelen met
ondervelt.

De ^{grond}exploitanten ~~zand~~ werden dit jaar voor het eerst
in den hoofdelijken omslag aangepakt; van Ootrop
bijv. voor f37.50 ^{als boeren} ~~naar~~ den milieun van f10.000; zij
keamen in beroep; men is zeer benieuwd, naar de
einduitspraak, welke d. s. zullen geven.

Konijnschaap wordt er niet gelezen; er zijn evenwel
stroopers als konijnen. — Ook kochtaender zijn er
haast niet meer; schade richten ze niet meer aan. —

Den 27 Juli 1918 bezocht ik per auto van uit lill-
mond de gemeenten Gernert en Bakel.

Bakel moet thans f5250. hoofd. onslag heffen,
40 en 10 ^{op veld} grondbelasting en 50 ^{op veld} personeel.

Men hooft zeer, dat d. s. zullen goed keuren den
verkoop van 244 hl. H. beide in de klatterpeel
na f150. — Een zekere Lambrechtsen uit Gernert

Bakel e.a.

is namens zijn principalen tegen dien verkoop opgeko-
men, omdat hij traeger op diezelfde gronden ook een boel
gedaan heeft. Met de correspondentie deswege kwam de
Burgemeester van, dat Lambrechtsen geen reden van
klagen heeft.

De weg Deurne - Bakel - lortel werd door Provincie
in orde gemaakt, evenals de weg lillmond - Bakel - lill-
keere. Beide wegen zijn thans goed in orde.

Aan het onderhoud der zandwegen doet de gemeente
niet veel; er is geen geld. — Alle beschikbare middelen
worden besteed tot zuivering van rivieren en water-
leidingen.

Er is geen beschrijving van de exploitatie van het gemeen-
telijk bezit, omdat de gemeente niets doet.

De voornaamste niet ingezekenen, die gronden onder
Bakel exploiteeren zijn Ledebauer, Koelwink, Leysen
van den Berg (kocht het Westerveld van v. Ootrop),
Domini van Hal, en de heer Marcé uit Gae.

For en met het begin van den oorlog gingen de
boeren vooruit; thans begint het te spannen:
geen kunstmeest, geen krachtraer. — De boeren
hebben door de tijdsomstandigheden veel geld in
handen gekregen; vele koeren bijv. werden noodge-
dwongen verkocht; heel wat hypotheekschuld
werd geheel of gedeeltelijk afgelost.

De openbare school te lillkeere is ingaarden
staat; zal waarschijnlijk door den poststoor over-
genomen worden voor zijn bijzonder onderwijs.
De openbare school te Bakel laat veel te wen-
schen over; op verzoek van den minister laat
de burgemeester plannen maken voor een nieuwe
kruis kruisige school; die plannen, verwaar-
dijnd door den architect de Vries te lillmond, zullen
eerstvolgs ingezonden worden. —

Men veelt veel voor de locale spoorweg plannen.
De heer Voorhoeven vraagt van Bakel f40.000
hebben een heel bedrag is, maar met de gelden van
de klatterpeel misfelijk te vinden zou zijn. —

